

Szakmai összefoglaló jelentés

Pszichológusok

(D2.3 Needs assessment reports)

2023. január

A Sokszínű Egység: Az LMBTQI egyenlőség érvényesítése a szakmai szervezetek munkájában Magyarországon c. projektet az Európai Unió Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek programja támogatja. Ez a dokumentum csak a projektpartnerek véleményét tükrözi, kizárólagos felelősséggel ők tartoznak érte. Az Európai Bizottság nem vállal felelősséget a benne található információk felhasználásáért.

Tartalomjegyzék

- [1. Összefoglaló](#)
- [2. A kutatás kontextusa](#)
 - [2.1. Pszichológusképzés Magyarországon](#)
 - [2.2. A magyar pszichológusok száma](#)
 - [2.3. Korábbi kutatások](#)
 - [2.4. A kutatás célja](#)
- [3. Az interjú / fókuszcsoportos kutatás eredményei](#)
 - [3.1. Módszer és minta](#)
 - [3.2. Tapasztalatok](#)
 - [3.3. Tudás](#)
 - [3.4. Attitűdök](#)
 - [3.5. LMBTQI szakemberek](#)
 - [3.6. Képzési szükségletek](#)
 - [3.7. Jó gyakorlatok](#)
 - [3.8. Összegzés](#)
- [4. A kérdőíves kutatás eredményei](#)
 - [4.1. Módszer és minta](#)
 - [4.2. A minta összetétele](#)
 - [4.3. Tapasztalatok](#)
 - [4.4. Tudás](#)
 - [4.5. Attitűdök](#)
 - [4.6. LMBTQI szakemberek](#)
 - [4.7. Képzési szükségletek](#)
- [5. Következtetések](#)
- [6. Hivatkozott irodalom](#)

Cím: **UNIDIV - a sokszínű egység: Szakmai összefoglaló jelentés - Pszichológusok**

Szerzők: **F. Lassú Zsuzsa, Fodor Róbert, Költő András, Németh Ádám**

Lektorálta: **Bartucz Kristóf, Dudits Luca, Német Erzsébet**

Kiadó: **Háttér Társaság**

Dátum: **2023. január**

Ez a kiadvány ingyenesen letölthető a hatter.hu honlapról.

Pszichológusok LMBTQI kliensekkel kapcsolatos tapasztalatai, tudása, attitűdjei és szükségletei

1. Összefoglaló

A magyar pszichológusok egyetemi oktatásában és továbbképzésében az LMBTQI pszichológiával kapcsolatos témák csak szórványosan jelennek meg, ami miatt a szakemberek nem rendelkeznek megfelelő kompetenciával az ilyen kliensek speciális szükségleteinek ellátásában. Ennek következménye lehet, hogy az LMBTQI kliensek nem kapják meg azt a pszichológiai segítséget, amire szükségük van. A szakmai kompetenciákat és a kliensek biztonságos ellátását hátráltatja, hogy nincs a transznemű és más nemi kisebbségekhez tartozó (pl. interszex) kliensek ellátására kidolgozott egészségügyi protokoll. A kutatásunkban részt vevő pszichológusok többsége már találkozott munkája során LMBTQI kliensekkel, illetve az ilyen kliensek számának növekedését tapasztalják. A szexuális és nemi kisebbségekkel kapcsolatos attitűdjük túlnyomóan pozitív, de munkájuk során tapasztaltak már diszkriminatív megnyilvánulásokat, az LMBTQI szakemberek többsége munkahelyén nem vállalja fel identitását. Az attitűdöket befolyásolta a résztvevők saját szexuális orientációja, nemi identitása és politikai értékrendje. Ugyanakkor az LMBTQI identitást – mind a kliensekét, mind a pszichológusokét – a résztvevő szakemberek erőforrásként értékelték. A kutatásban hangsúlyosan jelentek meg az LMBTQI pszichológiai tudás és kompetencia hiányosságai, és az, hogy a szakmai szervezetek által nyújtott, tudományos bizonyítékokon alapuló képzések alkalmasak az észlelt tudás- és kompetenciahiány pótlására. Az LMBTQI pszichológiai témákkal kapcsolatos alapvető ismeretek és készségek tanítása azonban az egyetemi képzések feladata kellene legyen.

2. A kutatás kontextusa

2.1. Pszichológusképzés Magyarországon

Hazánkban 1963 óta osztatlanul, 2006/2007 – a bolognai felsőoktatási rendszer bevezetése óta – osztott formában, folyamatosan növekvő hallgatói létszámmal zajlik a pszichológusok akkreditált egyetemi képzése. A hároméves alapképzés után viselkedéselemző, további két év mesterképzés után pszichológus diplomát lehet szerezni. A mesterdiploma megszerzése után mód van a pszichológia különböző tudományterületein doktori (PhD) fokozatot szerezni, illetve szakmai továbbképzés keretében szakpszichológusi címet szerezni. A klinikai szakpszichológusi képzést elvégzők további képzés keretében alap-pszichoterapeuta, illetve módszerspecifikus pszichoterapeuta címet szerezhethetnek. Ugyanakkor a más területen (pl. egészség-, munka és szervezet-, tanácsadó-, pedagógiai-, sport-, és szexuálpszichológiában) dolgozó, a pszichológushallgatók egyetemi oktatását ellátó és a pszichológiai tudományban kutató kollégák is mindennapi munkájuk során segítő kapcsolatba kerülnek kliensekkel, hallgatókkal, vagy a kutatásban részt vevő személyekkel.

2.2. A magyar pszichológusok száma

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint hazánkban a jogvisztonnyal foglalkoztatott pszichológusok száma 2021-ben 3626 fő.¹ Mivel a pszichológusok nagy része egyéni/társas vállalkozóként dolgozik, és róluk az intézményi-munkaügy statisztika nem vesz fel adatot, ez a szám nem tartalmazza a pszichológusként dolgozók teljes sokaságát. Szintén a Központi Statisztikai Hivatal a 2016-os mikrocenzus adatai alapján² a pszichológusok számát 5305 főre becsli, de mivel a becslések nincsenek foglalkozások szerint súlyozva, ez az adat sem megbízható. A magyar felsőoktatási statisztikák szerint³ hazánkban jelenleg 3408 hallgató alapképzésben, 1526-an mesterképzésben tanulja a pszichológiát (1. táblázat). Tekintettel arra, hogy az 1960-as évek eleje óta folyamatos a pszichológusképzés (noha a bolognai rendszer bevezetése előtt az évfolyamok jóval kisebbek voltak), az akkreditált mesterszakos vagy osztatlan pszichológusképzésben diplomát szerettek száma valószínűleg eléri vagy meg is haladja a tíz-tizenöt ezret.

¹ KSH. (2022). Az alkalmazásban állók létszáma a 2628-as FEOR számra vonatkozóan. A Központi Statisztikai Hivatal adatkérésre adott válasza, 2022. szeptember 12.

² KSH (2022). A 2016-as mikrocenzus-adatok alapján a pszichológusok becsült száma. A Központi Statisztikai Hivatal adatkérésre adott válasza, 2022. szeptember 12.

³ OH. (2022). Felsőoktatási statisztikák. Budapest: Oktatási Hivatal. https://dari.oktatas.hu/fir_stat_pub (A letöltés dátuma: 2022. augusztus 24.)

1. táblázat. A magyar felsőoktatásban, különböző képzési szinten pszichológiát tanulók száma, 2022

Képzés neve	Képzés szintje	Hallgatók száma	Ebből utolsó éves hallgató	Ebből nő
Viselkedéselemző	Alapképzés (BA/BSc)	3408	949 (28%)	2714 (80%)
Pszichológia	Mesterképzés (MA/MSc)	1526	660 (43%)	1245 (81%)
Egészségpszichológia	Mesterképzés (MA/MSc)	106	41 (38%)	87 (82%)
Pszichológiatudományi	Doktori képzés (PhD)	236	43 (18%)	177 (75%)
Egészségfejlesztő szakpszichológus	Szakirányú továbbképzés	19	0 (0%)	19 (100%)
Igazságügyi klinikai szakpszichológus	Szakirányú továbbképzés	24	0 (0%)	22 (92%)
Katasztrófa- és kríziskezelő szakpszichológus	Szakirányú továbbképzés	8	8 (100%)	7 (88%)
Munka- és szervezet szakpszichológus	Szakirányú továbbképzés	17	17 (100%)	14 (82%)
Pasztorálpszichológia	Szakirányú továbbképzés	30	–	24 (80%)
Pedagógiai szakpszichológus	Szakirányú továbbképzés	60	1 (2%)	56 (93%)
Sportpszichológia	Szakirányú továbbképzés	44	–	29 (66%)
Szexuálpszichológiai szakpszichológus	Szakirányú továbbképzés	20	1 (5%)	18 (90%)
Tanácsadó szakpszichológus	Szakirányú továbbképzés	204	85 (42%)	189 (93%)

Forrás: Oktatási Hivatal – Felsőoktatási statisztikák (https://dari.oktatas.hu/fir_stat_pub, a letöltés dátuma: 2022. augusztus 24.)

Az 1. táblázatról, az utolsó éves hallgatók arányából kiderül, hogy a szakmát érintő egyik kihívás a hallgatók lemorzsolódása mind az alap-, mind a mesterképzésben. A szakirányú továbbképzések esetén a lemorzsolódás kisebb, mert itt jellemzően a már végzett, szakmában elhelyezkedett pszichológusok tanulnak, akik a képzésért jelentős térítést fizetnek. A táblázatból ugyancsak kiderül – ennek a kutatásunk mintájára nézve lesz jelentősége –, hogy a pszichológia nőies szakma, a sport-szakpszichológus képzést leszámítva a nők aránya minden képzési formában eléri vagy meghaladja a 75 százalékot.

A pszichológus szakmára vonatkozó törvényi és szakmai etikai szabályozás

A „pszichológus” szó a Nemzeti Jogszabálytárban 409 alkalommal, a „pszichológia” 198 alkalommal szerepel (<http://www.njt.hu>, keresés dátuma: 2022. augusztus 24). Ennek ellenére hazánkban a pszichológus szakmának nincs egységes jogi szabályozása. Kivételt képez a pszichoterápia és klinikai szakpszichológia, amelyet az 1997. évi CLIV., az egészségügyről szóló törvény szabályoz. A hazai pszichológus szakma nagy kihívása, hogy nincsen jogszabály arra, ki és milyen feltételek mellett használhatja a pszichológus címet, illetve nincs szakmai kamara, amely közhiteles nyilvántartást vezet a hazai pszichológusokról. Az MPT Etikai Bizottsága szakmai-etikai ügyekben eljárhat, de határozatai és ajánlásai csak az MPT tagjaira nézve kötelezőek.

Az MPT Szakmai Etikai Kódexe rögzíti a hivatás gyakorlásával együtt járó legalapvetőbb jogok és kötelességek rendszerét. A Kódex rendelkezése szerint [a pszichológus] „tartózkodik minden olyan megnyilvánulástól, tevékenységtől, illetve kifejezés használatától, amely sértheti a személy méltóságát, vagy negatív diszkriminációt alkalmaz életkor, nem, nemi azonosság, szexuális irányultság, etnikum, kultúra, nemzetiség, vallás, fogyatékoság, gazdasági-szociális helyzet, vagy egyéb, a törvény által tiltott ok alapján.”⁴

2.3. Korábbi kutatások

Számos bizonyíték van azonban arra, hogy sok LMBTQI személy nem részesül affirmatív és támogató bánásmódban. Ennek fő akadályai, hogy a segítő foglalkozású szakembereknek sokszor nincs megfelelő tudása és képzettsége, ami miatt úgy érzik, hogy nem kompetesek LMBTQI kliensek, páciensek segítésében, illetve a szexuális és nemi kisebbségek iránt negatív attitűdökkel rendelkeznek; az e kisebbségekhez tartozó személyek pedig rossz tapasztalataik miatt félnek segítő szolgáltatásokat igénybe venni.^{5,6} A kirekesztő, diszkriminatív élmények anticipációja az LMBTQI egészségi egyenlőtlenségeket magyarázó elméleti modell, a kisebbségi stressz hipotézis^{7,8} központi eleme. Az affirmatív szemléletű pszichológiai segítség a kisebbségi stressz és a belőle fakadó negatív pszichés és testi egészségi kimenetek csökkentésének hatékony eszköze. Ezért több pszichológiai szakmai szervezet – így a Magyar Pszichológiai Társaság – is kiadott irányelveket, útmutatókat^{9,10,11} a szexuális és nemi kisebbségekhez tartozó kliensek affirmatív pszichés támogatásához.

Iskolapszichológusok körében az LMBTQI témában szerzett képzettség összefügg a szexuális és nemi kisebbségi csoportokhoz tartozó kliensek vállalásának hajlandóságával és segítségükkel

⁴ MPT. (2004). *Pszichológusok Szakmai Etikai Kódexe*. Budapest: Magyar Pszichológiai Társaság. <https://mpt.hu/wp-content/uploads/2014/10/Pszichol%C3%B3gusok-Szakmai-Etikai-K%C3%B3dex.pdf> (Letöltés dátuma: 2022. augusztus 24.)

⁵ Caceres, B. A., Travers, J., Primiano, J. E., Luscombe, R. E., & Dorsen, C. (2020). Provider and LGBT individuals' perspectives on LGBT issues in long-term care: A systematic review. *Gerontologist*, 60(3), e169–e183. <https://doi.org/10.1093/geront/gnz012>

⁶ McIntyre, J., Daley, A., Rutherford, K., & Ross, L. E. (2011). Systems-level barriers in accessing supportive mental health services for sexual and gender minorities: Insights from the provider's perspective. *Canadian Journal of Community Mental Health*, 30(2), 173–186. <https://doi.org/10.7870/cjcmh-2011-0023>

⁷ Brooks, V. R. (1981). *Minority Stress and Lesbian Women*. Lexington Books.

⁸ Meyer, I. H. (2007). Prejudice and discrimination as social stressors. In I. H. Meyer & M. E. Northridge (Eds.), *The Health of Sexual Minorities: Public Health Perspectives on Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Populations* (pp. 242–267). Springer Science+Business Media. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-0-387-31334-4_10

⁹ APA. (2021). *Guidelines for Psychological Practice with Sexual Minority Persons*. American Psychological Association Task Force on Psychological Practice with Sexual Minority Persons. <https://www.apa.org/about/policy/psychological-practice-sexual-minority-persons.pdf>

¹⁰ BPS. (2019). *Guidelines for Psychologists Working with Gender, Sexuality and Relationship Diversity*. British Psychological Society. <https://www.bps.org.uk/sites/www.bps.org.uk/files/Policy/Policy%20-%20Files/Guidelines%20for%20psychologists%20working%20with%20gender%2C%20sexuality%20and%20relationship%20diversity.pdf>

¹¹ MPT. (2016). *Útmutató a meleg, leszbikus, biszexuális, transznemű és gender-nonkonform kliensekkel folytatott pszichológiai munkához*. Magyar Pszichológiai Társaság. https://mpt.hu/wp-content/uploads/2016/12/MPT_APATerapiasUtmutato.pdf

kapcsolatos magasabb észlelt kompetenciával.¹² Egy másik, szintén iskolapszichológusokkal végzett kutatás demonstrálta, hogy a pszichológusoknak szüksége van transz és más nemi kisebbségekhez tartozó személyekkel való találkozásra, szakmai továbbképzésekre és tréningekre, LMBTQI témák megjelenésére a felsőoktatási tananyagban, valamint szakirodalmakhoz és tájékoztató anyagokhoz való hozzáférésre, hogy a nemi kisebbségekhez tartozó fiatalokat hatékonyan segíteni tudják.¹³ Nemi kisebbségeket ellátó szakemberek aktívan továbbképezték magukat ezen a területen, hogy hatékonyan tudjanak segíteni klienseiknek saját kulturális kompetenciáik fejlesztése révén; de hangsúlyozták, hogy különösen a vidéki ellátásban dolgozóknak nehéz hozzájutnia az ehhez szükséges készségekhez és tudáshoz.¹⁴

Ezek az eredmények alátámasztják: a felsőoktatási intézmények mellett szakmai szervezeteknek is feladata, hogy tagjaiknak biztosítsák általános és szakterület-specifikus LMBTQI ismeretek és képzettség megszerzését. Ennek feltétele azonban, hogy a szervezetek felmérjék tagjaik szexuális és nemi kisebbségekkel kapcsolatos attitűdjeit és tudását, illetve hogy milyen szükségleteik vannak az e csoportokba tartozó kliensek, páciensek hatékony segítéséhez. Végül az attitűdökhöz, objektív tudásszinthez és szükségletekhez igazított képzések után fel kell mérni, hogy hogyan változtak a képzésben résztvevők LMBTQI attitűdjei, ismeretei és észlelt kompetenciája. Egy USA-beli, szakértő résztvevőkkel végzett kollaboratív kutatás eredményeképpen öt javaslatot fogalmaztak meg arra, hogy hogyan kell egészségügyi és szociális ellátásban dolgozók szexuális és nemi kisebbségekkel kapcsolatos kulturális kompetenciáit fejleszteni. A javaslatok között szintén szerepel, hogy a képzések hatékonyságát monitorozni kell, a tananyagokat pedig a visszajelzések mentén kell fejleszteni és finomhangolni.¹⁵

¹² Arora, P. G., Kelly, J., & Goldstein, T. R. (2016). Current and future school psychologists' preparedness to work with LGBT students: Role of education and gay-straight alliances [<https://doi.org/10.1002/pits.21942>]. *Psychology in the Schools*, 53(7), 722–735.

<https://doi.org/https://doi.org/10.1002/pits.21942>

¹³ Mackie, G., Patlamazoglou, L., & Lambert, K. (2022). School psychologists' perceptions of transgender training and education: An Australian qualitative investigation. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/sgd0000579>

¹⁴ Holt, N. R., Hope, D. A., Mocarski, R., Meyer, H., King, R., & Woodruff, N. (2020). The provider perspective on behavioral health care for transgender and gender nonconforming individuals in the Central Great Plains: A qualitative study of approaches and needs. *American Journal of Orthopsychiatry*, 90(1), 136–146. <https://doi.org/10.1037/ort0000406>

¹⁵ Pratt-Chapman, M. L., Eckstrand, K., Robinson, A., Beach, L. B., Kamen, C., Keuroghlian, A. S., ... & Margolies, L. (2022). Developing standards for cultural competency training for health care providers to care for lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, intersex, and asexual persons: Consensus recommendations from a national panel. *LGBT Health*, 9(5), 340–347. <http://doi.org/10.1089/lgbt.2021.0464>

2.4. A kutatás célja

Magyar nyelven is rendelkezésre áll olyan mérőeszköz, amellyel egészségügyi és más segítő foglalkozású szakemberek meleg és leszbikus személyek iránti attitűdjeit vizsgálni lehet.¹⁶ Tudomásunk szerint eddig azonban nem végeztek olyan kutatást, amely pszichológusok vagy más segítő (pedagógusok, szociális és egészségügyi dolgozók) LMBTQI személyekkel kapcsolatos attitűdjeit, tudását és szükségleteit komplex módon vizsgálta volna. Jelen kutatásunk célja ennek a hiánynak a pótlása.

Kutatási kérdéseink a következők voltak:

- Milyen attitűdjei vannak a magyar pszichológusoknak az LMBTQI személyek iránt? Hogyan érzékelik a szakmai közösség hozzáállását ezekhez a csoportokhoz?
- A pszichológusok egyetemi alap-, mester és szakképzésében megjelennek-e LMBTQI témák?
- Kompetensnek érzik-e magukat a pszichológusok LMBTQI kliensek/páciensek segítésében?
- Milyen tapasztalataik vannak LMBTQI kliensekkel, páciensekkel végzett munkában?
- Szükségük van-e LMBTQI pszichológiai témájú továbbképzésekre, tudás-megosztásra, s ha igen, milyen témákban és formákban?

A kutatási kérdések mellett hipotéziseket is megfogalmaztunk:

- Az attitűdök, ismeretek és észlelt kompetencia szintjét befolyásolják a szociodemográfiai tényezők (a fiatalabb, kevesebb szakmai tapasztalattal rendelkező, baloldali-liberális értékrendű, nemüket nőként meghatározó, nem-heteroszexuális és nem-cisznemű pszichológusok pozitívabban viszonyulnak, többet tudnak és szívesebben vállalnak LMBTQI klienseket).
- Az attitűdök, ismeretek és észlelt kompetencia szintjét befolyásolja az LMBTQI pszichológiai témában való jártasság (felsőoktatásban szerzett tudás, LMBTQI képzésben való részvétel).

A kutatást az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar Kutatásetikai Bizottsága KE-2022-003 számú határozatában engedélyezte. A standarddal rendelkező mérőeszközök használatára a magyar adaptáció készítőitől, eddig lefordítatlan skálák esetében a szerzőktől engedélyt kaptunk.

¹⁶ Török, Z., Rakovics, M., Péntes, M., Terebessy, A., Pongor, V., & Csépe, P. (2018). A Modern Homonegativitás Skála magyarországi adaptációja. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 19(4), 357–383. <https://doi.org/10.1556/0406.19.2018.4.009>

3. Az interjú / fókuszcsoportos kutatás eredményei

3.1. Módszer és minta

Egy négy fővel végzett tesztelés után három fókuszcsoportos interjúra került sor 2022. május-júniusban, minden csoportban 6-6 személy, valamint a csoportvezető és egy kutatási asszisztens részvételével. A beszélgetések minden résztvevője okleveles pszichológus végzettségű (MA vagy ezzel egyenértékű diplomával), változatos szakmai háttérrel rendelkeztek. Volt, akinek az MA végzettsége mellett nem volt szakvizsgája, voltak tanácsadó, klinikai, pedagógiai és szexuálpszichológiai szakvizsgával rendelkező résztvevők. Pályakezdők és több, mint húsz éves munkatapasztalattal rendelkező kollégák egyaránt részt vettek a fókuszcsoportokban. Regionálisan is változatos volt a csoportok összetétele, a résztvevők képviselték a fővárosi, megyeszékhelyi és vidéki kisvárosokban dolgozókat egyaránt. Az interjúk hosszúsága másfél óra volt. Az interjúk hangfelvételéből szó szerinti leíratot készítettünk, amelyet a kutatásvezető és az asszisztensek saját jegyzeteikkel összevetettek és kiegészítettek. A leírásokat interpretatív fenomenológiai elemzésnek¹⁷ vetettük alá.

3.2. Tapasztalatok

A résztvevő kollégák egy kivételével mind fogadnak/fogadtak LMBTQI klienseket. Az egyetlen kolléga, aki még nem dolgozott eddig LMBTQI kliensekkel, azért vállalkozott a részvételre, mert éppen a beszélgetés időpontjában jelentkezett hozzá egy LMBTQI fiatal. A szexuális vagy nemi kisebbségekhez tartozó kliensek többsége meleg/leszbikus/biszexuális identitású, ugyanakkor a fiatalokkal foglalkozó kollégák egyre szaporodó számú transz/queer/nem-bináris serdülő kliensről számolnak be. Egyetlen résztvevő kolléga dolgozik interszex fiatalokkal. A résztvevők többen is dolgoznak LMBTQI fiatalok szüleivel is.

A kollégák válasza alapján a kliensek többsége nyíltan kezeli az LMBTQI identitását, kevés alkalommal nem kerül szóba ez az első interjú alkalmával. Olyan esetről senki nem számolt be, ahol a kolléga gyanította a kliens LMBTQI csoporttagságát, de ez a folyamatban soha nem derült ki.

Az LMBTQI kliensekkel való szakmai munka minden résztvevőnek természetes, az adott populáció támogatásának igényéből származik. A résztvevők mind arról számoltak be, hogy semmilyen ellenérzésük nem volt az LMBTQI kliensekkel szemben, csak a saját felkészültségüket érezték kevésnek. A munka hatékonyságát, sikerét a kliens fejlődése jelenti, amelyben kiemelték az önazonosság érzésének erősödését és a segítő folyamatban megélt biztonságérzést. Az is felmerült, hogy az LMBTQI kliensek életében sokszor olyan problémák jelentenek komoly kihívást, ami a kisebbségi lét nélkül nem biztos, hogy kihívás lenne, vagy nem ekkora. Ezért a velük való munkában a hatékonyság sokszor „apróságok” megoldását is jelenti (pl. orvosi vizsgálatra menni, jogosítványt szerezni). Másrészt azonban a munka hatékonysága

¹⁷ Kassai, S., Pintér, J. N., & Rácz, J. (2017). Az interpretatív fenomenológiai analízis (IPA) módszertana és gyakorlati alkalmazása. *Vezetéstudomány – Budapest Management Review*, 48(4), 28–35. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2017.04.05>

nem csak a kliensekkel kapcsolatosan értelmezhető, hanem a szülők, pedagógusok, orvosok, pszichológus kollégák attitűdváltozását, témával kapcsolatos elfogadásának növekedését, a tabuk megtörését is jelentheti.

A munkához kapcsolódó erőforrásokként a résztvevők a saját kíváncsiságukat, nyitottságukat, egy-egy kolléga vagy akár diák motivációját, az LMBTQI barátait és magát az LMBTQI mozgalmat említették. Kifejezetten erőforrásként jelent meg maga a kliens is. A résztvevők esetleges LMBTQI csoporttagsága ugyanakkor nem jelent meg kifejezett motivációként, bár egyesek kiemelték, mint a megértést segítő tényezőt. A nem LMBTQI résztvevők ezzel párhuzamosan bármilyen megkülönböztetettséget, és a bullying áldozatává válást említették.

3.3. Tudás

A résztvevő kollégák egyike sem tanult az egyetemi képzése során az LMBTQI pszichológia témaköreiről. Volt olyan kolléga, aki más szakos képzésében (antropológia BA) találkozott a témával és volt, aki külföldre ment a témával kapcsolatos továbbképzésre (Pink Therapy), mert itthon semmilyen segítséget nem kapott a pályája elején. A tapasztalatok szerint eddig a szakképzések többségéből is kimaradt a téma, csak a szexuálpszichológiai és a tanácsadó képzésekben jelenik meg tervezetten és affirmatív módon. Más szakképzéseken ill. az alap- és mesterképzésen azokon az órákon, ahol a téma szóba került, ott gyakran nem tudományos bizonyítékokra alapozva, inkább csak anekdotikus jelleggel, gyakran heteroszexista megközelítésben tárgyalta az adott oktató a témát. Kifejezetten reparatív megközelítés oktatásával egyik résztvevő kolléga sem találkozott a képzési folyamán. A klinikai szakképzésen résztvevők még kaptak olyan szakirodalmakat, amelyben szerepeltek konverziós módszerek, de szerencsére azt már akkor sem kellett megtanulniuk. A résztvevők közül több kolléga is részt vett az MPT LMBTQ+ Pszichológiai Szekció által szervezett továbbképzéseken, aki nem, az tervezi a jövőben a részvételt.

Az említett továbbképzéseken kívül a kollégák a témában való ismereteiket többnyire autodidakta módon, sokszor a kliensek megosztásainak hatására, leginkább nemzetközi szakirodalmak által szerzik. Ehhez nemzetközi honlapokat, valamint a hazai civil szervezetek oldalain megosztott irodalmakat használják. A szakirodalomhoz való hozzáférés ma már könnyebb, de leginkább a kollégák motivációján múlik. Felmerült az igény, hogy az MPT LMBTQ+ Pszichológiai Szekció hozzon létre egy online tematikus szakirodalmi ajánló oldalt, és biztosítson ehhez kapcsolódó folyamatos tudásmegosztási lehetőségeket.

3.4. Attitűdök

A fókuszcsoportok résztvevői általában a saját elfogadó attitűdjüknek megfelelő véleménybuborékban élnek és dolgoznak, ritkán találkoznak a közvetlen kollégáik részéről kirekesztő, elutasító hozzáállással az LMBTQI személyekkel kapcsolatosan, noha a valóban affirmatív hozzáállás sem gyakori még.

Azonban mindenki érzékeli, hogy vannak olyan kollégák, akik az elmúlt évek politikai döntései és hangulata nyomán az eddig vállalhatatlannak tartott és tudományosan megalapozatlan

nézeteket is nyíltan hangoztatják. A megszólalók ugyanakkor kisebbségnek érzik ezt a most politikailag megtámogatott csoportot. A véleménybuborék azonban nem védte meg a résztvevőket a képzéseken vagy a szupervíziók alkalmával előforduló kirekesztő nézőpontokkal való találkozástól – többen számoltak be arról, hogy ezért hagytak ott képzést vagy szupervíziós csoportot.

Saját munkájuk és kollégáik kapcsán általában a téma és az LMBTQI kliensek elfogadottságát érzékelik. Többen beszéltek ugyanakkor egyfajta generációs különbségről, azt érzékelik, hogy a 60 fölötti szakemberek gyakrabban tájékozatlanok és ezért előítéletesek – ugyanakkor gyakran ez a generáció adja a képzők, szupervízorok jó részét. A generációs különbség mellett a résztvevők egy része a földrajzi különbséget is észleli, ami a főváros és a vidék, főleg a kisvárosok összehasonlításában érezhető.

3.5. LMBTQI szakemberek

A résztvevő LMBTQI pszichológusok a saját nemi vagy szexuális kisebbségi csoporttagságukat nem minden szakmai közösségben vállalják. Vannak teljesen identitásukat mindenki előtt, vagy csak szűkebb szakmai közegben felvállaló kollégák. Volt, aki beszámolt emiatt megélt diszkriminációról, mikroagressziókról a szakmai közösségen belül. Ők megfogalmazták, hogy úgy érzik a jelenlegi helyzetben van félnivalójuk (ld. az elmúlt időszak listázásai, támadásai azok ellen a kollégák ellen, akik nyíltan kiálltak a homofób és transzfób gyermekvédelmi törvénnyel szemben). Voltak ugyanakkor olyan résztvevők, akik sosem éltek át megkülönböztetést a felvállalt identitásuk miatt, de ők ezt leginkább szerencséjük tulajdonítják.

3.6. Képzési szükségletek

Minden résztvevő nagyon fontosnak érzi a továbbképzési lehetőségeket a témában. Megfogalmazódott a rövid, tematikus, könnyen hozzáférhető (olcsó) online/hibrid képzések igénye, főleg a transzneműség témájában. Volt, aki úgy gondolja, hogy ezt mindenkinek kötelezővé kellene tenni, ne lehessen a téma elől elzárkózni senkinek.

3.7. Jó gyakorlatok

Azok a szakemberek, akik már részt vettek az általunk szervezett továbbképzésen vagy más szakmai képzésen, konferencián, ahol LMBTQI-vel kapcsolatos tudást osztottak meg affirmatív szemléletben, hangsúlyozták pozitív élményeiket: elsősorban azt, hogy a képzés után felkészültebbnek érezték magukat LMBTQI kliensek fogadására, tudásszintjük megnőtt. Másrészt azt is kiemelték, hogy különösen a képzésen, esetmegbeszélő csoportokban való részvétel, a problémák megbeszélésének lehetőségét, társas támogatást is adott, ami a segítői stressz és kiégés megelőzésében játszik nagy szerepet. Ez alapján a rendszeres, ingyenes, online vagy hibrid módon tartott egynapos képzések, illetve az esetmegbeszélő, szupervíziós és intervíziós csoportok jó gyakorlatnak minősíthetők. A jogszabályok, köz- és szakmapolitikai intézkedések kapcsán nem emeltek ki jó gyakorlatokat.

A hatékonyságot nagyban növelné az ellátórendszer többi tagjának képzettsége, elfogadó attitűdje – felmerült a pedagógusok, orvosok, papok továbbképzésének szükségessége. Főleg az interszex fejlődési változatokkal és a transzneműséggel kapcsolatosan nagyban növelné a hatékonyságot egy egészségügyi protokoll kidolgozása, amely az életkornak megfelelő tájékoztatást is magában foglalja. Ennek a protokollnak a hiánya komoly kihívást jelent a területen dolgozó pszichológusoknak és veszélyt a klienseknek. Ez az egészségügyi protokoll minden LMBTQI klienssel kapcsolatosan nagyon fontos hatékonyságnövelő tényező lenne.

3.8. Összegzés

A résztvevők mind arról számoltak be, hogy a formális képzéseken általában nem szerezhetnek tudományosan alátámasztott, friss, affirmatív szemléletű ismeretet a szexuális és nemi kisebbségek támogatásával kapcsolatosan, ugyanakkor nagy szükségük lenne erre a tudásra. A beszélgetéseken konkrét igények fogalmazódtak meg, amelyeket fel tudunk használni a továbbképzéseink kialakításakor és szervezésekor.

Megfogalmazódott a humán szakemberek tájékoztatásának, képzésének, attitűdformálásának szükséglete is, amelyben a pszichológus szakma vállalhatja a legfontosabb szerepet. Emellett minden beszélgetésben előkerült a laikus szülők érzékenyítésének, informálásának fontossága is, amely szintén a pszichológusok feladata lehet.

A résztvevők mind korlátozónak, esetenként veszélyesnek érzik a jelenlegi politikai szabályozókat, amelyek az LMBTQI fiatalok és felnőttek jogaira, lehetőségeire, jóllétére negatívan hatnak. A beszélgetésekben a jogegyenlőség, mint alapvető hatékonyságnövelő tényező jelent meg az LMBTQI kliensek támogatásában.

Fontos figyelembe venni ugyanakkor az általunk lebonyolított fókuszcsoportok korlátait. Egyrészt a csoportokba eleve nem jelentkeztek az LMBTQI témával kapcsolatban elutasító résztvevők, minden résztvevőnk többé-kevésbé affirmatív, de legalábbis elfogadó attitűddel rendelkezik az LMBTQI kliensekkel kapcsolatban. Emellett az is torzíthatja az eredményeket, hogy az ilyen kiscsoportos beszélgetéseken gyakran egymást megerősítve tárgyalják a résztvevők a témákat, azonban ez nálunk nem volt uralkodó hozzáállás.

Mindent összevetve az általunk szervezett fókuszcsoportok egyértelműen alátámasztották azt a nézetünket, hogy szakmai munkánk hasznos és hiánypótló. Fontos támponokat kaptunk a jövőbeli képzéseink kialakításához és szervezéséhez, valamint az információk megosztásának egyéb formáihoz. Sokat tanultunk a résztvevőktől, amit ezúton is köszönünk nekik!

4. A kérdőíves kutatás eredményei

4.1. Módszer és minta

A kutatás második, kvantitatív részét 2022. május-július között végeztük. Az adatokat egy online kérdőívvel gyűjtöttük a LimeSurvey platformon. A kérdőívben a következő témák szerepeltek:

- 1) **Demográfiai adatok:** életkor, munkavégzés településtípusa, politikai orientáció, végzettség, szakpszichológusi cím, szakterület, munkahely típusa
- 2) **Szexuális orientáció, nemi identitás:** Születéskor azonosított nem, nemi identitás, szexuális orientáció, előbújás, van-e a családjában vagy közeli barátai között LMBTQI személy
- 3) **LMBTQI személyekkel kapcsolatos attitűdök:** Leszbikus, Meleg, Biszexuális és Transzgender Klinikai Készségek Fejlődés Skála (LGBT-DOCCS)¹⁸ Attitűdök alskálája; LMBTQI kliensek elfogadottságának percepciója a magyar pszichológusok körében
- 4) **Tapasztalatok és ismeretek LMBTQI személyekkel kapcsolatban:** tapasztalat LMBTQI kliensekkel; az LGBT-DOCCS Tudás alskálája; LMBTQI fogalmak ismeretével kapcsolatos magabiztosság; egyetemi tanulmányok vagy szakképzés alatt hallott-e LMBTQI témákról; részt vett-e LMBTQI témájú továbbképzésen; LMBTQI témában való tájékozódás és információkeresés észlelt könnyűsége
- 5) **Szükségletek:** LMBTQI témájú továbbképzés iránti érdeklődés, preferált képzési formák.

A kérdőív kitöltésére szakmai fórumokon keresztül (az MPT általános és a szekciók saját levelezőlistája, csak legalább BA-diplomával rendelkező pszichológusok Facebook-csoportjai) kértük fel a résztvevőket. A nyers adatbázisban 521 kitöltő szerepel, de a válaszhiány nagy szóródást mutat. A mintából kizártuk azokat, akik a numerikus változók 75-100 százalékára nem válaszoltak. A fennmaradó 296 válaszból kizártuk a duplikátumokat (n = 5). A végleges minta így 291 fő (a nyers adatbázis 56%-a). Az adatokat az SPSS 25 szoftverben elemeztük. A leíró adatok mellett a statisztikai elemzéshez khi-négyzet próbákat, t-próbákat és variancia-analízist végeztünk. A statisztikai próbákat $p > .05$ mellett tekintettük szignifikánsnak. A próbák számszerű eredményeinek közlésétől az olvashatóság érdekében eltekintettünk.

4.2. A minta összetétele

A minta átlagéletkora 38,29 év (SD = 10,13). A legfiatalabb kitöltő 23, a legidősebb 72 éves volt. A szociodemográfiai változók eloszlását a **2. táblázat** mutatja. Az LMBTQI csoportba tartozó (akár nemi, akár szexuális kisebbségi csoporttagság alapján ide sorolt) résztvevő száma 57, arányuk 19.7%, míg a cisznemű/heteroszexuális csoportba tartozik 232 fő, a minta 79.7%-a. Két főt nem lehetett besorolni egyik csoportba sem.

¹⁸ Bidell, M. P. (2017). The Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Development of Clinical Skills Scale (LGBT-DOCCS): Establishing a new interdisciplinary self-assessment for health providers. *Journal of Homosexuality*, 64(10), 1432-1460. <https://doi.org/10.1080/00918369.2017.1321389>

2. táblázat. A minta szociodemográfiai jellemzői (N = 291)

Kategória	n (%)	Kategória	n (%)
Születéskor azonosított nem		Végzettség	
Férfi	46 (15.9%)	BA diploma	16 (5.5%)
Nő	243 (83.5%)	MA/MSc diploma	110 (37.8%)
Nemi identitás		Szakpszichológus	164 (56.4%)
Férfi	47 (16.2%)	Szakterület	
Nő	243 (83.5%)	Klinikai/egészség	79 (27.6%)
Egyéb	4 (1.4%)	Pedagógiai/nevelés	62 (21.7%)
Szexuális orientáció		Tanácsadás	90 (31.5%)
Heteroszexuális	235 (80.8%)	Munka/szervezet	18 (6.3%)
Meleg/leszbikus	17 (5.8%)	Egyéb	37 (12.9%)
Biszexuális	26 (8.9%)	Főállású munkahely településtípusa	
Pánszexuális	7 (2.4%)	Főváros és agglomerációja	170 (58.4%)
Aszexuális	2 (0.7%)	Megyei jogú város/nagyváros	90 (30.9%)
Egyéb	3 (1.0%)	Kisváros, falu	30 (10.3%)
Politikai orientáció		Munkahely típusa	
Konzervatív	30 (10.6%)	Állami- és magánpraxis	65 (23.0%)
Középen lévő	38 (13.5%)	Csak állami	113 (40.1%)
Liberális	214 (75.9%)	Csak magánpraxis	75 (26.6%)
		Alapítványi	29 (10.0%)

Megjegyzés. A százalékos adatok az érvényes válaszok arányát fejezik ki.

A minta kis elemszáma és a mintavétel jellegzetességei miatt változatos eloszlást mutat, de nem reprezentatív. Figyelemre méltó, hogy az LMBTQI identitásúak aránya mintegy háromszor magasabb, mint az Egyesült Államokban mért populáció-statisztikai adat (7.1%).¹⁹ A mintában a 2020-as reprezentatív magyar adatokhoz²⁰ képest nagyobb arányban képviselték a liberális, alulreprezentáltak a konzervatív és középen állók. Bár erre vonatkozó reprezentatív adatot nem ismerünk, a mintában a populációs megoszláshoz képest valószínűleg jóval nagyobb arányban szerepelnek a szakpszichológus oklevéllel rendelkezők.

4.3. Tapasztalatok

Biztosan tudja, hogy volt már az adott szexuális vagy nemi kisebbségbe tartozó legalább egy kliense: 169 pszichológus (67%) dolgozott már meleg klienssel, 158 (63%) leszbikus klienssel, 154 (61%) biszexuális klienssel, 89 (35%) transznemű klienssel, 70 (27%) aszexuális klienssel, 59 (24%) egyéb nemi kisebbséghez tartozó klienssel, 56 (22%) pánszexuális klienssel, 11 (4%) interszex klienssel. Ugyanakkor a minta egy kis része (2-7%) jelölte, hogy nem biztos benne, de sejti, hogy volt e csoportokba tartozó legalább egy kliense. Nemi identitás szerint nincs

¹⁹ Jones, J. M. (2021). LGBT Identification in U.S. ticks up to 7.1%.

<https://news.gallup.com/poll/389792/lgbt-identification-ticks-up.aspx> (A letöltés dátuma: 2021. szeptember 11).

²⁰ Szabó, A., Oross, D., Papházi, V., Pokorny, Zs., Sebestyén, A. (2021). *A magyar társadalom politikai értékei, identitásmintázatai, 2020*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet.

különbség LMBTQI kliensek ellátásában, kivéve, hogy a nők gyakrabban számoltak be róla, hogy már több genderqueer, nem-bináris vagy egyéb nemi kisebbségekhez tartozó kliensük volt, mint a férfiak. Az LMBTQI pszichológusok gyakrabban látnak el LMBTQI klienseket, mint cisz/hetero kollégáik, de a különbség csak a leszbikus, biszexuális és transznemű kliensek esetében szignifikáns. Politikai orientáció szerint semelyik LMBTQI csoport ellátásában nem volt szignifikáns különbség. A szakpszichológusok minden LMBTQI csoportba tartozó klienst (kivéve a genderqueer vagy más nemi kisebbséghez tartozókat) szignifikánsan gyakrabban látnak el, ami kompetenciaszintjükkel és a nem szakpszichológusokhoz képest hosszabb szakmai múltjukkal is magyarázható. A klinikai/egészségpszichológiában és tanácsadásban dolgozók a többi szakterületen dolgozókhoz képest gyakrabban látnak el leszbikus és biszexuális klienseket. A többi irányultság tekintetében nem volt szignifikáns különbség. Ezt az eredményt azonban a kigenyítetlen eloszlás miatt óvatossággal kell kezelni. Településtípus szerint csak a transznemű kliensekkel szerzett tapasztalatban volt szignifikáns különbség: a megyeszékhelyeken praktizáló pszichológusok kevésbé gyakran látnak el ilyen klienseket, mint a fővárosban vagy kisvárosban dolgozó kollégáik. A kizárólag vagy részben magánpraxisban dolgozó pszichológusok szignifikánsan gyakrabban számoltak be arról, hogy több leszbikus, meleg és biszex kliensük is volt, mint azok, akik kizárólag állami ellátásban dolgoznak.

4.4. Tudás

A pszichológusok nemi identitása és LMBTQI csoporttagsága szerint nincs különbség szexuális és nemi kisebbségekkel kapcsolatos észlelt tudásuk szintjében. A politikai orientáció hatása a tudásszintre szignifikáns: rendre a konzervatív–középen álló–liberális értékrendű pszichológusok rendelkeznek magasabb észlelt tudásszinttel, de a három csoport közötti páronkénti összehasonlítás eredménye nem volt szignifikáns. A nem-szakpszichológusok tudásszintje nem tér el szignifikánsan a szakpszichológusokól, ami talán magyarázható azzal, hogy a jelenleg alapképzésben tanulók már BA- vagy MA-szintű tanulmányaik során többet hallanak LMBTQI témákról, mint az egyetemi képzésüket korábban (akár évtizedekkel korábban) befejezett okleveles szakpszichológusok. A különböző szakterületeken, különböző méretű településeken dolgozó szakemberek tudásszintje között ugyancsak nincs szignifikáns különbség. Azok a kollégák azonban, akik mind állami, mind magánpraxisban dolgoznak, tudásszintjüket magasabbnak érzélik, mint akik kizárólag magán- vagy állami ellátásban tevékenykednek. Ennek magyarázata lehet, hogy akik mindkét típusú ellátásban dolgoznak, talán jobban rá vannak kényszerülve az LMBTQI témákkal kapcsolatos önképzésre, információszerzésre, mint akik csak magánpraxist folytatnak vagy az állami ellátórendszerben dolgoznak.

Többféle módon is kérdeztük, hogyan szereztek LMBTQI-vel kapcsolatos ismereteiket a résztvevők. Az egyetemi képzések átalakulását jelzi, hogy a 2006/07 előtti osztatlan, ötéves képzésben tanulóknak csak 18.8%-a (és a 2006 utáni viselkedéselemző BA képzésben tanulók 19.7%)-a, addig a mesterszakos képzésben résztvevőknek már 28.9%-a hallott LMBTQI témákról egyetemi képzése során. Azonban még a szakképzésen is alig több, mint a résztvevők harmada (36.1%) hallott ilyen témákról. Ez jelzi, hogy a pszichológusképzés különböző szintjein túlnyomórészt hiányzik az LMBTQI témák oktatása.

Specifikusan LMBTQI témájú képzésen a válaszadók 18.4%-a vett részt. A szociodemográfiai változók közül csak az LMBTQI csoporttagság és a politikai orientáció függött össze szignifikánsan a képzésben való részvétellel. A cisznemű/heteroszexuális válaszadók 12%-a, az LMBTQI válaszadók 45%-a vett már részt specifikus képzésen. A konzervatív értékrendű válaszadók 7.4%-a, a liberális válaszadók 22.8%-a számolt be erről, míg a középen állók közül egy sem vett részt ilyen képzésben. A képzések közül a leggyakrabban említettek: a Magyar Pszichológiai Társaság LMBTQ+ Szekciója által szervezett továbbképzés (14), LMBTQI vagy más civil szervezetek képzései (9), pszichológiai szakképzések (7), konferenciák (3), egyetemi kurzusok (3).

A kutatás résztvevőinek 80%-a nyilatkozott úgy, hogy már keresett LMBTQI-vel kapcsolatos információt a munkájához. Az LMBTQI szakemberekre ez inkább volt jellemző, mint cisznemű/heteroszexuális kollégáikra. A kizárólag állami ellátásban vagy magánpraxisban dolgozók ugyancsak gyakrabban kerestek ilyen információkat, mint azok, akik mindkét ellátási formában dolgoznak. Az információkeresés a tanácsadás területén dolgozókra volt a leginkább, a munkapszichológia-szervezetfejlesztés területén dolgozókra a legkevésbé jellemző. A többi szociodemográfiai változó nem függött össze az információkeresés gyakoriságával.

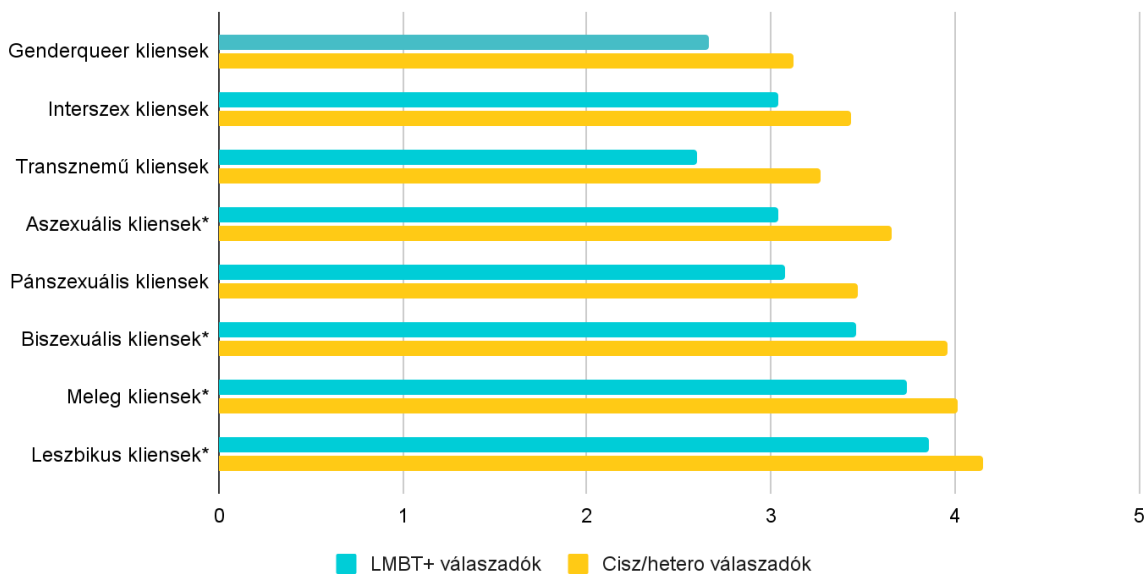
4.5. Attitűdök

A női és LMBTQI pszichológusok attitűdje az LMBTQI személyek iránt szignifikánsan pozitívabb, mint férfi és cisznemű/heteroszexuális kollégáiké. Rendre elfogadóbb attitűdökről számolnak be a konzervatív–középen álló–liberális politikai értékrendű résztvevők, a különbség páronként összehasonlítva mindhárom csoport tagjai között szignifikáns. A szakpszichológusok és nem-szakpszichológusok attitűdjei között nincs szignifikáns különbség. Noha a szakterület hatása az attitűdökre szignifikáns (a legkedvezőbb érték a tanácsadás, a legkedvezőtlenebb a munka- és szervezetpszichológia területén dolgozóknál mérhető), a csoportok közötti különbség egyik esetben sem statisztikailag jelentős. A különböző településtípusokon és ellátási formákban dolgozó pszichológusok LMBTQI-vel kapcsolatos attitűdjeiben nincs szignifikáns különbség.

A résztvevőket megkérdeztük arról, hogy az általuk ismert pszichológusok körében mekkora a különböző LMBTQI csoportban tartozó kliensek elfogadottsága. A válaszadók neme szerint egyik csoport elfogadottságában sem volt szignifikáns különbség. Az LMBTQI pszichológusok szerint azonban minden csoport kevésbé elfogadott kollégái körében, mint a cisznemű/heteroszexuális válaszadók szerint, bár a különbség csak a leszbikus, meleg, biszexuális és aszexuális kliensek esetében szignifikáns (**1. ábra**). Minden csoport esetében a konzervatív válaszadók szerint a legnagyobb, a liberális válaszadók szerint a legkisebb az adott csoportba tartozó kliensek elfogadottsága, de a különbség csak a pánszexuális, transznemű és genderqueer vagy más nemi kisebbségbe tartozó kliensek esetében szignifikáns (**2. ábra**). A végzettség (az aszexuális kliensek elfogadottsága kivételével) és a szakterület (a genderqueer kliensek elfogadottsága kivételével) nem függött össze az elfogadottság percepciójával, de itt a statisztikai próbák eredményét az alacsony elemszámok miatt óvatosan kell kezelni. A munkahely településtípusa és az, hogy a válaszadó milyen típusú ellátásban dolgozik, szintén nem függött össze az elfogadottság percepciójával.

1. ábra: LMBTQI kliensek elfogadottságának percepciója a válaszadó LMBTQI csoporttagsága szerint.

“Ön mit tapasztal, milyen mértékű az LMBTQI kliensek általános elfogadottsága az Ön által ismert pszichológusok körében?”

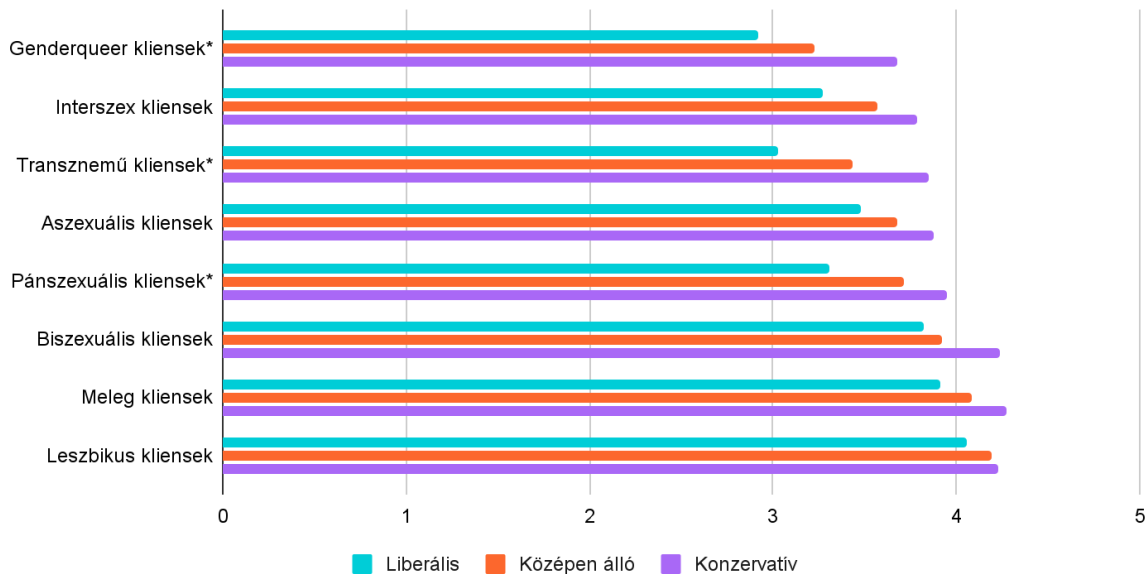
1 = Erősen elutasított, 5 = Erősen elfogadott

Megjegyzés. A csillaggal (*)jelölt csoportok elfogadottságának megítélése szignifikánsan különbözik a válaszadó LMBTQI csoporttagsága szerint.

2. ábra. LGBTQI kliensek elfogadottságának percepciója a válaszadó politikai orientációja szerint

2. ábra: LGBTQI kliensek elfogadottságának percepciója a válaszadó politikai orientációja szerint

“Ön mit tapasztal, milyen mértékű az LGBTQI kliensek általános elfogadottsága az Ön által ismert pszichológusok körében?”

1 = Erősen elutasított, 5 = Erősen elfogadott

Megjegyzés. A csillaggal (*) jelölt csoportok elfogadottságának megítélése szignifikánsan különbözik a válaszadó politikai orientációja szerint.

4.6. LGBTQI szakemberek

A kérdőívben nem szerepelt specifikus kérdés, ami az LGBTQI válaszadók nemi identitásából, szexuális orientációjából fakadó sajátos tapasztalatokra, nehézségekre kérdezett volna rá. Őket azonban megkérdeztük arról, hogy LGBTQI csoporttagságukat nyíltan felvállalják-e mások előtt. Az LGBTQI előbújás, különösen a munkahelyen, ritka. Még a közvetlen kollégák előtt is csak a szexuális kisebbséghez tartozó válaszadók mintegy harmada, nem közvetlen kollégák előtt 13%-a vállalja fel szexuális orientációját, míg a nemi kisebbségekbe tartozóknál 20% közvetlen kollégák előtt, illetve 0% nem közvetlen kollégák előtt. A nemi kisebbségekhez tartozó válaszadók alacsony száma miatt az adatokat óvatosan kell kezelni, de valószínűleg nagyobb mintaelemszám esetében is azt találtuk volna, hogy java részüknek minden szociális kontextusban – de különösen a munkahelyen – el kell titkolnia nemi identitását. A vizsgálatban összehasonlítottuk az LGBTQI és cisznemű/heteroszexuális szakemberek attitűdjeit, tudását, tapasztalatait és képzési szükségleteit, amit a többi alfejezetben ismertetünk. Az idevágó eredmények közül kiemeljük, hogy az LGBTQI szakemberek szerint az LGBTQI kliensek kevésbé

elfogadottak kollégáik körében. Az előbújásra/rejtőzködésre és az attitűdökre vonatkozó eredmények alátámasztják a fókuszcsoportokban elhangzott élményeket és tapasztalatokat.

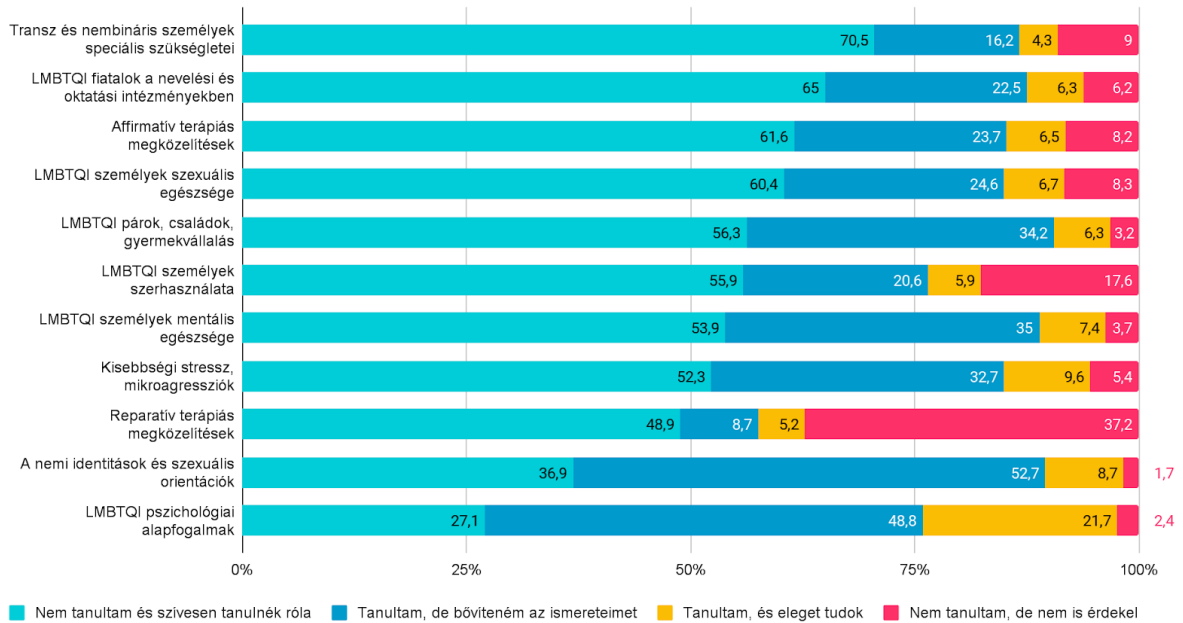
4.7. Képzési szükségletek

A résztvevők mindössze 17.3%-a állította, hogy elegendőnek tartotta az LMBTQI pszichológiai témák előfordulását tanulmányai során. A válaszadók túlnyomó része (81.1%) szerint további tudásra lenne szüksége ezen a területen. Túl gyakran érezte az ilyen témákat egyetemi tanulmányaiban a résztvevők 1.6%-a. A szociodemográfiai változók és az LMBTQI témák előfordulásával kapcsolatos elégedettség között általában nem volt szignifikáns az összefüggés. Ki kell emelni azonban, hogy a pedagógiai és nevelépszichológia területén dolgozók 92.6%-a, de még a munkapszichológiában és szervezetfejlesztésben dolgozó válaszadók 73.3%-a szerint sem elegendő a téma lefedettsége a képzésekben. A válaszadók 28.6%-a szerint nehéz, 26.1%-a szerint könnyű a hozzáférés az LMBTQI témájú, jó minőségű szakirodalmakhoz és információkhoz.

Megkérdeztük a résztvevőket, hogy melyek azok az LMBTQI pszichológiai témák, amelyekről tanultak, illetve szeretnének tanulni a későbbiekben. Az ezzel kapcsolatos preferenciákat a **3. ábra** mutatja. A témák közül a legnépszerűbbek (melyekről a válaszadók még nem tanultak, de szeretnének, vagy eddigi ismereteiket bővítenék) a nemi identitások és szexuális orientációk fejlődépszichológiája; az LMBTQI személyek mentális egészsége; LMBTQI párok, családok és gyermekvállalás; a transz és más nemi kisebbségekhez tartozó személyek speciális szükségletei; LMBTQI fiatalok a nevelési és oktatási intézményekben. Erősen polarizált a résztvevők véleménye a reparatív terápiás megközelítésekről, melyről a résztvevők fele még nem tanult, de szeretne, ugyanakkor 40%-uk nem tanult róla, de nem is érdeklí.

3. ábra: LMBTQI pszichológiai témák tanulásával kapcsolatos preferenciák

Melyek azok a témák, amelyekről tanult/nem tanult/szeretne tanulni a későbbiekben az LMBTQ+ pszichológia területei közül? (%)

Szeretne részt venni további, LMBTQI pszichológiai témájú képzésen a válaszadók 74.6%-a. Nagyobb részük (42.6%) online, kisebb részük (8.2%) személyes jelenléttel zajló képzéseket szeretne; a fennmaradó 23.7% számára a képzés modalitása nem fontos szempont. A preferált képzési formák közül többet is be lehetett jelölni. A válaszadók 75%-a hazai 1-2 napos konferencia, 72%-a többnapos továbbképzés, 52.6%-a egynapos továbbképzés, 47.8%-a pedig rövid, pár órás tematikus workshopok keretében szeretne továbbképződni.

5. Következtetések

Kevert módszerű, fókuszcsoportos és kérdőíves módszerrel végzett kutatásunkban mintegy háromszáz magyar pszichológus LMBTQI személyekkel, kliensekkel kapcsolatos tapasztalatait, attitűdjeit, tudásszintjét és szakmai szükségleteit elemeztük. A mintavétel módja és a téma jellege miatt a minta nem reprezentálja a magyar pszichológus-populáció egészét; az alacsony elemszám és az önkéntes részvétel korlátozza az eredmények érvényességét. Korábbi nyilvános állásfoglalások és a szakma belső fórumain zajló párbeszédok alapján is az a benyomásunk, hogy a kutatásban főképp azok a kollégák vettek részt, akik az LMBTQI személyekkel kapcsolatos semleges vagy pozitív attitűdöt képviselnek, míg nem képviseltették magukat az LMBTQI csoportokat negatív attitűddel kezelő szakemberek. Ezt indirekt módon alátámasztja az is, hogy a kérdőíves vizsgálat érvényes választ adó résztvevői között csak mintegy 11% azok aránya, akik konzervatív értékrendet vallanak.

Ugyanakkor mind a fókuszcsoportos, mind a kérdőíves vizsgálatban változatos szakmai háttérű, tapasztalatú, különböző munkakörülményekkel rendelkező kollégák vettek részt. A téma fontosságát jelzi, hogy a fókuszcsoportokban közös tapasztalat volt az LMBTQI kliensek számának növekedése. A kutatás mindkét fázisában a cisznemű, illetve heteroszexuális pszichológusok mellett LMBTQI szakemberek is részt vettek mint válaszadók. Az eredményekből az derül ki, hogy a legtöbben saját elfogadó attitűdjüknek megfelelő véleménybuborékban élnek és dolgoznak, ritkán találkoznak a közvetlen kollégáik részéről kirekesztő, elutasító hozzáállással az LMBTQI személyekkel kapcsolatban. Ugyanakkor számos LMBTQI kolléga arról számolt be, hogy munkahelyén még közvetlen kollégái előtt sem vállal(hat)ja fel szexuális orientációját, nemi identitását. Az LMBTQI identitású, illetve liberális értékrendű szakemberek szerint az LMBTQI kliensek megítélése rosszabb, mint cisznemű/heteroszexuális, illetve konzervatív értékrendű kollégáik szerint.

A fókuszcsoportos és kérdőíves vizsgálat részben eltérő képet mutat a résztvevők LMBTQI pszichológiai tudásáról és képzettségéről. Míg a fókuszcsoportokban az volt az általános tapasztalat, hogy az egyetemi képzések szinte egyáltalán nem tartalmaznak LMBTQI pszichológiai ismereteket és a témában való (ön)képzés is nehéz, addig a kérdőíves válaszokban megjelenik, hogy csekély mértékben jelen van az egyetemi képzésekben ez a téma. A jelenlegi oktatás- és közpolitikai környezet, a közelmúlt intézkedései nem utalnak arra, hogy ezen a téren a közeljövőben pozitív változás várható. Ezért is különösen nagy szükség van bizonyítékokon alapuló, korszerű információkat átadó, az igényekhez alkalmazkodó szakmai továbbképzésekre, amit a résztvevők szükségleteinek elemzése is alátámaszt. A résztvevők túlnyomó többsége szívesen tanulna LMBTQI pszichológiáról akár online, akár személyes jelenléttel, változatos formákban történő képzéseken. A preferált témák közül kiemelkedik a nemi identitások és szexuális orientációk fejlődépszichológiája; az LMBTQI személyek mentális egészsége; LMBTQI párok, családok és gyermekvállalás; a transz és más nemi kisebbségekhez tartozó személyek speciális szükségletei; LMBTQI fiatalok a nevelési és oktatási intézményekben. Ugyanakkor hangsúlyoznunk kell, hogy a szakmai szervezetek által nyújtott továbbképzések nem pótolják az egyetemi pszichológiai alap-, mesterszakos képzések és szakirányú továbbképzések e témával kapcsolatos hiányosságait.

6. Hivatkozott irodalom

- APA. (2021). *Guidelines for Psychological Practice with Sexual Minority Persons*. Washington, DC: American Psychological Association.
<https://www.apa.org/about/policy/psychological-practice-sexual-minority-persons.pdf>
- Arora, P. G., Kelly, J., & Goldstein, T. R. (2016). Current and future school psychologists' preparedness to work with LGBT students: Role of education and gay-straight alliances. *Psychology in the Schools, 53*(7), 722–735. doi:
<https://doi.org/10.1002/pits.21942>
- Bidell, M. P. (2017). The Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Development of Clinical Skills Scale (LGBT-DOCSS): Establishing a new interdisciplinary self-assessment for health providers. *Journal of Homosexuality, 64*(10), 1432–1460.
<https://doi.org/10.1080/00918369.2017.1321389>
- Billard, T. J. (2018). Attitudes toward transgender men and women: Development and validation of a new measure. *Frontiers in Psychology, 9*, 387.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00387>
- BPS. (2019). *Guidelines for Psychologists Working with Gender, Sexuality and Relationship Diversity*. London: British Psychological Society.
<https://www.bps.org.uk/sites/www.bps.org.uk/files/Policy/Policy%20-%20File%20for%20psychologists%20working%20with%20gender%2C%20osexuality%20and%20relationship%20diversity.pdf>
- Brooks, V. R. (1981). *Minority Stress and Lesbian Women*: Lexington Books.
- Caceres, B. A., Travers, J., Primiano, J. E., Luscombe, R. E., & Dorsen, C. (2020). Provider and LGBT individuals' perspectives on LGBT issues in long-term care: A systematic review. *Gerontologist, 60*(3), e169–e183.
<https://doi.org/10.1093/geront/gnz012>
- Dodge, B., Herbenick, D., Friedman, M. R., Schick, V., Fu, T. C., Bostwick, W., ... & Sandfort, T. G. (2016). Attitudes toward bisexual men and women among a nationally representative probability sample of adults in the United States. *PloS one, 11*(10), e0164430. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0164430>
- Holt, N. R., Hope, D. A., MocarSKI, R., Meyer, H., King, R., & Woodruff, N. (2020). The provider perspective on behavioral health care for transgender and gender nonconforming individuals in the Central Great Plains: A qualitative study of approaches and needs. *American Journal of Orthopsychiatry, 90*(1), 136–146.
<https://doi.org/10.1037/ort0000406>
- Jones, J. M. (2021). LGBT Identification in U.S. ticks up to 7.1%.
<https://news.gallup.com/poll/389792/lgbt-identification-ticks-up.aspx> (A letöltés dátuma: 2021. szeptember 11).
- KSH. (2022). Az alkalmazásban állók létszáma a 2628-as FEOR számra vonatkozóan. A Központi Statisztikai Hivatal adatkérésre adott válasza, 2022. szeptember 12.
- KSH (2022). A 2016-as mikrocenzus-adatok alapján a pszichológusok becsült száma. A Központi Statisztikai Hivatal adatkérésre adott válasza, 2022. szeptember 12.

- Kassai, S., Pintér, J. N., & Rácz, J. (2017). Az interpretatív fenomenológiai analízis (IPA) módszertana és gyakorlati alkalmazása. *Vezetéstudomány-Budapest Management Review*, 48(4), 28–35. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2017.04.05>
- Mackie, G., Patlamazoglou, L., & Lambert, K. (2022). School psychologists' perceptions of transgender training and education: An Australian qualitative investigation. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/sgd0000579>
- McIntyre, J., Daley, A., Rutherford, K., & Ross, L. E. (2011). Systems-level barriers in accessing supportive mental health services for sexual and gender minorities: Insights from the provider's perspective. *Canadian Journal of Community Mental Health*, 30(2), 173–186. <https://doi.org/10.7870/cjcmh-2011-0023>
- Meyer, I. H. (2007). Prejudice and discrimination as social stressors. In I. H. Meyer & M. E. Northridge (Eds.), *The Health of Sexual Minorities: Public Health Perspectives on Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Populations* (pp. 242–267). New York, NY, USA: Springer Science+Business Media.
- MPT. (2016). *Útmutató a meleg, leszbikus, biszexuális, transznemű és gender-nonkonform kliensekkel folytatott pszichológiai munkához*. Budapest: Magyar Pszichológiai Társaság. https://mpt.hu/wp-content/uploads/2016/12/MPT_APATerapiasUtmutato.pdf
- OH. (2022). Felsőoktatási statisztikák. Budapest: Oktatási Hivatal. https://dari.oktatas.hu/fir_stat_pub (A letöltés dátuma: 2022. augusztus 24.)
- Pratt-Chapman, M. L., Eckstrand, K., Robinson, A., Beach, L. B., Kamen, C., Keuroghlian, A. S., ... & Margolies, L. (2022). Developing standards for cultural competency training for health care providers to care for lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, intersex, and asexual persons: Consensus recommendations from a national panel. *LGBT Health*, 9(5), 340–347. <http://doi.org/10.1089/lgbt.2021.0464>
- Szabó, A., Oross, D., Papházi, V., Pokorny, Zs., Sebestyén, A. (2021). *A magyar társadalom politikai értékei, identitásmentázatai, 2020*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet.
- Török, Z., Rakovics, M., Péntzes, M., Terebessy, A., Pongor, V., & Csépe, P. (2018). A Modern Homonegativitás Skála magyarországi adaptációja. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 19(4), 357–383. <https://doi.org/10.1556/0406.19.2018.4.009>

